

STORTINGET

Innst. 97 S

(2024–2025)

Innstilling til Stortinget
fra justiskomiteen

Dokument 8:163 S (2023–2024)

Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Tage Pettersen, Sveinung Stensland, Anna Molberg, Sandra Bruflot og Turid Kristensen om landsdekkende institusjonstilbud for barn som har begått alvorlige eller gjentatte lovbrudd

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen etablere et statlig, landsdekkende institusjonstilbud for barn som har begått alvorlige eller gjentatte lovbrudd.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslaget.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Ragnhild Male Hartviksen, Odd Harald Hovland og Hadia Tajik, fra Høyre, Aase Marthe J. Horrigmo og Mari Holm Lønseth, fra Senterpartiet, Sandra Borch og Else Marie Rødby, fra Fremskrittspartiet, Tor André Johnsen og lederen Helge André Njåstad, fra Sosialistisk Venstreparti, Andreas Sjalg Unneland, og fra Venstre, Ingvild Wethrus Thorsvik, viser til

representantforslaget fra stortingsrepresentantene Tage Pettersen, Sveinung Stensland, Anna Molberg, Sandra Bruflot og Turid Kristensen om landsdekkende institusjonstilbud for barn som har begått alvorlige eller gjentatte lovbrudd.

Komiteen viser til at forslagsstillerne beskriver at ungdomskriminalitet er et økende problem i storbyene i Norge. Komiteen merker seg at forslagsstillerne mener at det derfor er behov for et landsdekkende institusjonstilbud for barn som har begått alvorlige eller gjentatte lovbrudd, med formål om å fjerne barnet fra skadelige miljø, korrigere atferd og sikre psykisk helsehjelp, skolegang og mulighet til et liv uten kriminalitet.

Komiteen merker seg videre at forslagsstillerne mener at målgruppen for dette institusjonstilbudet skal være:

- barn under 18 år som tvangsplasseres etter barnevernsloven § 6-2, og
- barn over 15 år som får en betinget dom (fullbyrtingsutsettelse) med vilkår som opphold i institusjon for inntil 1 år etter straffeloven § 37 første ledd bokstav h.

Videre viser komiteen til at forslagsstillerne fremholder at det bør vurderes om institusjonstilbudet også burde gjelde barn som i stedet for fengsling blir avsluttet plassert i institusjon etter straffeprosessloven § 188.

Komiteen merker seg at forslagsstillerne viser til at man ved tilbud om en slik plass skal følges opp av tverrfaglige team, etter modell fra ungdomsfengsel, jf. straffegjennomføringsloven § 10 a. Forslagsstillerne understreker at opphold i institusjon ikke skal være frivillig, og trekker frem at man om nødvendig kan benytte

elektronisk kontroll for å hindre rømming og begrense gjentakelsesfare.

Komiteen merker seg statsrådens svarbrev av 15. november 2024, hvor justis- og beredskapsministeren viser til at innholdet i svarbrevet er hentet fra Barne- og familiedepartementet, og der det fremkommer at barnevernets oppgaver følger barnevernsloven. Det understrekes at disse er å gi hjelp, beskyttelse og omsorg, samt at barnevernet i samarbeid med andre sektorer har en rolle i det forebyggende arbeidet mot kriminalitet. Det beskrives videre at det i regjeringens forslag til statsbudsjett for 2025 allerede er satt av 20 mill. kroner til en pilot i eksisterende barnevernsinstitusjoner for barn med alvorlige atferdsforstyrrelser, innenfor dagens regelverk, men eksempelvis med et større innslag av tverrfaglig kompetanse / tverrfaglige team tilknyttet barnet. Tilbudet skal ikke bære preg av straff, men være et tilbud om endring og behandling. Det vises videre til at regjeringen har nedsatt en hurtigarbeidende ekspertgruppe som skal utrede tiltak som kan settes i verk overfor gruppen unge som har begått gjentatt eller alvorlig kriminalitet. Ekspertgruppens arbeid skal ferdigstilles 1. mars 2025.

Komiteen viser til at saken hadde muntlig høring 5. november 2024, der tre instanser deltok, i tillegg til at det er mottatt et skriftlig høringsinnspill fra Advokatforeningen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet understreker at barne- og ungdomskriminalitet, samt de bakenforliggende årsakene, må tas på største alvor.

Disse medlemmer viser til høringen i komiteen der Barnevernspedagogene i Akademikerforbundet, Stiftelsen alternativ til vold og Forandringsfabrikken deltok, samt til innspillbrev fra Advokatforeningen i tillegg til ministerens svarbrev. Samtlige høringsinstanser, inkludert Advokatforeningen, uttrykker seg skeptisk til representantforslaget.

Disse medlemmer vil understreke at Advokatforeningen trekker frem at representantforslaget både reiser en rekke problemstillinger knyttet til barns rettigheter, og at forslaget kan forstås på en slik måte at det kan være i strid med barnekonvensjonen.

Disse medlemmer viser til at statsråden i sitt svarbrev trekker frem at barn som begår alvorlig kriminalitet, faller mellom to stoler, fordi de ikke kan straffes som voksne, men heller ikke kan ivaretas godt nok innenfor barnevernets formål og rammer. Disse medlemmer viser til at regjeringen har nedsatt en ekspertgruppe som skal utrede tiltak som kan settes i verk overfor gruppen unge som begår gjentatt og alvorlig kriminalitet. Ekspertgruppens arbeid ferdigstilles 1. mars 2025.

Disse medlemmer viser videre til at statsråden trekker frem regjeringens institusjonsstrategi, Vårt felles ansvar – ny retning for barnevernets institusjonstilbud. Denne strategien er en ny retning for institusjonsbarnevernet, som vil bedre forutsetningene for å forebygge negativ og skadelig utvikling, herunder kriminalitet.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til representantforslaget. Disse medlemmer viser til at ungdomskriminaliteten har økt de siste årene. Disse medlemmer er særlig bekymret for økningen i alvorlig kriminalitet begått av barn under 15 år. Disse medlemmer viser til at barn under 15 år sto for 36 pst. av de påtaleavgjorte forholdene begått av mindreårige i 2023. Tilsvarende prosentandel i 2019 var 27 pst. Disse medlemmer viser til at 13- og 14-åringer er registrert med 38 pst. flere påtaleavgjorte forhold i 2023 sammenlignet med 2022. Disse medlemmer ser med bekymring på at enkelte kan oppleve at det ikke får konsekvenser når barn utsetter dem for kriminalitet. Det kan føre til at tilliten til politiet på sikt svekkes. Vipps-ran med kjente gjerningspersoner, ran av klær og vesker, vold og tyveri er blant kriminaliteten som blir begått av barn. Disse medlemmer er særlig bekymret dersom alvorlig kriminalitet, som for eksempel knivstikking, ikke får konsekvenser, selv om barnet er under den kriminelle lavalderen.

Disse medlemmer mener det er behov for reaksjoner, også mot barn under den kriminelle lavalderen. Disse medlemmer mener det bør opprettes et statlig, landsdekkende institusjonstilbud for barn som har begått alvorlig eller gjentatt kriminalitet. Det landsdekkende tilbudet skal inneholde et tverrfaglig team som skal ivareta og forberede den enkelte på et liv uten kriminalitet. Disse medlemmer viser til at opphold i institusjon ikke skal være frivillig, og at det derfor kan være nødvendig å sikre videre hjemler for bruk av tvang for barn som begår alvorlig eller gjentatt kriminalitet. Hjemlene må ivareta at det skal være mulig å skjerme barn fra samfunnet og dermed skjerme barn fra å begå kriminalitet. Disse medlemmer mener det ikke er til barnets beste ikke å få oppfølging når de er på vei inn i en kriminell løpebane. Disse medlemmer mener at det bør være mulig å pålegge fotlenke for å unngå rømming fra institusjon.

Disse medlemmer har merket seg at danske myndigheter opprettet «Ungdomskriminalitetsnemnet» i 2019. Denne nemnden behandler saker om kriminalitet begått av barn mellom 10 og 17 år. De ilegger ikke en strafferettslig reaksjon, men nemnden kan ilegge reaksjoner i form av en straksreaksjon eller et forbedringsløp. En straksreaksjon kan være gjenopprettelse av skade, mens et forbedringsløp kan være pålegg om å delta i konkrete aktiviteter, være hjemme til gitte tidspunkt eller pålegg om døgnopphold i barnevernet.

Disse medlemmer har merket seg en evalueringsrapport fra Justitsministeriets forskningskontor (2024) etter opprettelsen av «Ungdomskriminalitetsnævnet». I rapporten fremkommer det blant annet at andelen barn og unge mellom 10 og 14 år som begår nye straffbare forhold, er lavere for dem som har hatt saken sin behandlet i «Ungdomskriminalitetsnævnet», enn for dem som ikke har fått behandlet saken sin der. Disse medlemmer mener dette prosjektet bør være til inspirasjon for norske myndigheter.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener forslag om lukkede institusjoner for barn, slik blant annet Danmark har, og som Fremskrittspartiet har foreslått før, er et godt og viktig steg i riktig retning for bekjempelse av den økende ungdomskriminaliteten. Disse medlemmer deler forslagsstillernes syn på at man ikke kan akseptere at ungdomskriminaliteten øker i Norge. Regjeringen Støre har ikke lyktes med å fremme tiltak for å møte utviklingen i gjengkriminaliteten.

Disse medlemmer vil peke på at Fremskrittspartiet er det partiet på Stortinget som i inneværende stortingsperiode har fremmet flest forslag til tiltak og vært mest proaktiv i møte med den økende ungdoms- og gjengkriminaliteten. Herunder ble det 4. oktober 2023 fremmet et representantforslag – Dokument 8:7 S (2023–2024) – med 13 forslag til tiltak for bekjempelse av ungdoms- og gjengkriminalitet. To av forslagene til tiltak (nr. 8 og nr. 10) gikk ut på opprettelse av institusjoner for lovbrutere under 18 år. Disse medlemmer viser til merknader fra Fremskrittspartiets medlemmer til disse forslagene, jf. Innst. 86 L (2023–2024). Disse medlemmer viser også til at representanter fra Fremskrittspartiet har fremmet 21 forslag i Dokument 8:10 S (2024–2025), som nå ligger til behandling i justiskomiteen. For å snu trenden trengs en rekke tiltak med både økt fokus på forebygging, ressurser til politiet og flere virkemidler.

Disse medlemmer viser til at Høyre ved behandlingen av Innst. 86 L (2023–2024) stemte mot begge forslagene fra Fremskrittspartiet om etablering av institusjoner for lovbrutere under 18 år. Dette standpunktet ble ikke begrunnet i merknadene til saken. Disse medlemmer mener det er svært positivt at Høyre det siste året har snudd i synet på bruk av dette virkemiddelet i kampen mot den økende ungdoms- og gjengkriminaliteten. Disse medlemmer støtter representantforslaget.

På denne bakgrunn fremmer komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen etablere et statlig, landsdekkende institusjonstilbud for barn som har begått alvorlige eller gjentatte lovbrudd.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Venstre gir ikke sin støtte til forslaget. Disse medlemmer er enige med forslagsstillerne i at økende ungdomskriminalitet er en utfordring som må tas på alvor, og at det er behov for tiltak overfor barn som har begått alvorlige eller gjentatte lovbrudd. Det gjelder for barn både over og under den kriminelle lavalderen. Disse medlemmer mener likevel at dette forslaget om et landsdekkende institusjonstilbud har flere problematiske sider når det gjelder barns rettssikkerhet.

Disse medlemmer viser til artikkel 37 bokstav b i FNs barnekonvensjon, der det fastslås at frihetsberøvelse av barn skal skje på «lovlig måte» og bare benyttes som «en siste utvei» og «for et kortest mulig tidsrom». Disse medlemmer viser til behovet for å sikre tilstrekkelige rettssikkerhetsgarantier. Alle former for tvang, inklusive frihetsberøvelse, utløser særlige rettssikkerhetskrav. Dette gjelder særlig i saker som gjelder barn.

Disse medlemmer mener det ikke er gjort rede for hvordan forslaget om et lukket institusjonstilbud står seg mot forpliktelsene som følger av FNs barnekonvensjon, og hvordan barns rettigheter, behov og rettssikkerhet skal ivaretas. Disse medlemmer viser særlig til at institusjonsopphold ikke skal være frivillig, og at forslaget kan nødvendiggjøre videre hjemler for bruk av tvang overfor barn som begår alvorlig eller gjentatt kriminalitet. Videre legger forslaget opp til at det bør være mulig å pålegge elektronisk kontroll for å hindre rømming.

Disse medlemmer viser til Advokatforeningens høringsinnspill, der forslaget omtales som uklart formulert. Advokatforeningen skriver videre:

«Dersom det er tenkt som et lovforslag, er det uklart hvilket prosessreglement som skal gjelde og hvilke sikkerhetsventiler som skal implementeres.»

I høringsinnspillet uttrykker Advokatforeningen sterk skepsis til forslaget og bekymring for at forslaget i realiteten vil innebære en senking av terskelen for frihetsberøvelse av barn. Disse medlemmer mener det er svært bekymringsfullt, all den tid frihetsberøvelse av barn kun skal benyttes som en siste utvei.

Disse medlemmer viser videre til at det per i dag allerede finnes hjemler for å plassere barn i institusjon, både gjennom barnevernsloven §§ 6-1 og 6-2 og som vilkår for betinget reaksjon.

Disse medlemmer mener videre at fokuset bør være på å styrke eksisterende tilbud og sikre at disse er tilpasset behovene til barn som har begått alvorlige lovbrudd, heller enn å opprette nye institusjoner.

Forslag fra mindretall

Forslag fra Høyre og Fremskrittspartiet:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen etablere et statlig, landsdekkende institusjonstilbud for barn som har begått alvorlige eller gjentatte lovbrudd.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:163 S (2023–2024) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Tage Pettersen, Sveinung Stensland, Anna Molberg, Sandra Bruflot og Turid Kristensen om landsdekkende institusjonstilbud for barn som har begått alvorlige eller gjentatte lovbrudd – vedtas ikke.

Oslo, i justiskomiteen, den 10. desember 2024

Helge André Njåstad

leder

Ragnhild Male Hartviksen

ordfører